

Genel Yayın: 4496

GRAHAM GREENE
MESELENİN ÖZÜ

ÖZGÜN ADI
THE HEART OF THE MATTER

THE HEART OF THE MATTER © VERDANT SA, 1948
ANATOLIALIT TELİF HAKLARI AJANSI KANALIYLA ALINMIŞTIR

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2018
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MEHMET CELEP

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM MAYIS 2019, İSTANBUL
3. BASIM MART 2021, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-828-5

ALIOĞLU MATBAACILIK BASIM YAYIM VE KAĞIT SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ.

Orta Mah. Fatin Rüştü Sk. No:1-3/A Bayrampaşa / İstanbul

Tel: (0212) 612 95 59 Sertifika No: 45121

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

ÇEVİREN: MİNA URGAN

(1915, İstanbul - 2000, İstanbul) Arnavutköy Amerikan Kız Koleji ve İÜ Ed. Fak. Fransız Filolojisi'ni bitirdi; aynı fakültenin İngiliz Filolojisi Bölümü'nde doktorasını tamamladı, *Elizabeth Devri Tiyatrosunda Soytarılar* çalışmasıyla doçent (1949) ve ardından profesör (1960) oldu. 1977'de emekli oluncaya kadar İngiliz edebiyatı profesörü olarak öğretim üyeliği yaptı. William Golding, Thomas Malory, Henry Fielding, Honoré de Balzac, Aldous Huxley, Graham Greene, John Galsworthy ve Shakespeare'i Türkçeye çevirdi. Onu geniş okur kitleleriyle tanıştıran *Bir Dinozorun Anıları* 1998'de, *Bir Dinozorun Gezileri* 1999'da yayımlandı.

Modern
Klasikler
Dizisi - 132

Graham
Greene

Meselenin
Özü

İngilizce aslından
çeviren: Mîna Urgan

V. G., L. C. G. ve F. C. F'ye.

BİRİNCİ KİTAP

1. Bölüm

BİRİNCİ KISIM

I

Wilson, pembe tüysüz dizlerini demirlere dayamış, Bedford Oteli'nin balkonunda oturuyordu. Günlerden pazardı, katedralde sabah duası çanları çalınıyordu. Bond Sokağı'nın karşı kaldırımındaki okulun penceresinde, lacivert jimnastik gömlekleriyle oturan kara kızlar, bitmez tükenmez bir işe dalmışlardı: Yaylı telleri andıran saçlarını örmeye çalışıyorlardı. Wilson, yeni bıraktığı bıyığını okşuyor, içeceği cinin gelmesini bekleyerek hayal kuruyordu.

Orada, Bond Sokağı'na karşı otururken, Wilson'ın yüzü denize dönüktü. Bu yüzün solgunluğundan da, karşıdaki kız öğrencilerle ilgilenmemesinden de anlaşılıyordu daha yeni denizden gelip limana çıktığı. Wilson, bir barometrenin geride kalan ibresine benziyordu; öteki ibre "fırtınalı hava"ya işaret ederken, bu ibre hâlâ "güzel hava"yı gösteriyordu. Aşağıda sokakta, yerli küçük memurlar, kiliseye doğru gidiyorlardı. Onların mavi ve kiraz rengi şatafatlı öğleden sonra giysileri giyen eşleri de Wilson'ın ilgisini çekmedi. Balkonda, Wilson'ın falına bakmaya kalkan sakallı ve sarıklı bir Hintliden başka kimse yoktu: Beyaz adamlar, buralarda değil, beş mil uzaktaki kumsalda bulunurlardı günün bu saatinde;

ama Wilson'ın oraya gidecek arabası yoktu. Dayanılmaz bir yalnızlık duygusuna kapıldı. Okulun her iki yanındaki teneke damlar, denize doğru meylediyordu. Wilson'ın tepesindeki oluklu demire bir akbaba konunca, dam çatırdayıp tangırdadı.

Limandaki ticaret gemileri kafilesinden çıkan üç subay, rıhtımda görüldü. Okul kepleri giyen küçük erkek çocukları, hemen çevrelerini sardı onların. Bu çocukların bebe türkülerini andıran bir tempoyla söylediklerini hayal meyal duydu Wilson: "Kaptan ister fik fik? Benim kız kardeş güzel öğretmen. Kaptan ister fik fik?" Sakallı Hintli, kaşları çatık, bir zarfın arkasına çetrefil hesaplar yazıp çiziyordu. Yıldız falına mı bakıyordu, yoksa geçinmek için gereken parayı mı hesaplıyordu? Wilson, bir daha aşağıya bakınca, deniz subaylarının, okul çocuklarının çemberini yarıp kurtulduklarını gördü. Şimdi küçük çocuklar, tek başına bir denizci bulmuşlar, üstüne üşüşmüşlerdi. Denizciyi, bebeklerin bakıldığı bir yuvaya götürür gibi, polis karakoluna bitişik geneleve götürdüler bir zafer havası içinde.

Kara bir delikanlı Wilson'ın cinini getirdi. Wilson'ın sıcak ve sefil odasına geri dönüp, bir roman... belki de bir şiir okumaktan başka hiçbir işi olmadığından, içkisini çok ağır ağır yudumladı. Wilson şiiri severdi. Ama uyuşturucu madde kullanırcasına gizlice özümlemlerdi şiiri. *Altın Hazine* adlı şiir derlemesini, nereye gitse yanına alırdı. Ne var ki, geceleri küçük dozlar halinde başvururdu bu kitaba. Bir parmak Longfellow, bir parmak Macaulay, bir parmak Mangan: "Haydi, anlat şimdi dehanın nasıl heba olduğunu; / Dostlukta nasıl hainliğe uğradığımı, aşkta nasıl aldandığımı..." Wilson'ın romantik beğenileri vardı. Ama herkesin gözü önünde Wallace'ı okurdu ancak. Görünüşte öteki erkeklerden ayırt edilememeyi tutkuyla isterdi. Onun bıyık bırakması, belirli bir kulübün üyelerinin eş boyunbağları takmaları gibi bir şeydi. Bu bıyık, en belirli ortak yanıydı öteki erkek-

lerle. Ne var ki, Wilson'ın gözleri onu ele veriyordu. Bir köpeğin kahverengi gözleri vardı onda: Bond Sokağı'nı kederli kederli gözetleyen bir av köpeğinin gözleri.

Bir ses, "Kusura bakmayın ama," dedi, "siz Wilson değil misiniz?"

Wilson, başını kaldırdı, orta yaşlı bir adama baktı. Herkes gibi, bu adam da haki renk bir şort giyiyordu. Yorgun yüzü saman sarısıydı.

"Evet, ben Wilson'ım."

"Yanınıza oturabilir miyim? Benim adım Harris."

"Çok memnun oldum tanıştığımıza Mr. Harris."

"Siz, U.A.C.'deki yeni saymansınız, değil mi?"

"Evet, öyle. Bir şey içmez misiniz?"

"İzninizle bir limon suyu içeyim. Gündüzleri alkol alamam."

Hintli oturduğu masadan kalktı, büyük bir saygıyla yaklaştı: "Beni tanırınız, Mr. Harris. Belki dostunuza benim yeteneklerimden söz edersiniz, Mr. Harris. Belki dostunuz, elimdeki tavsiye mektuplarını okumak ister." Kirli zarf demeti hep elindeydi Hintlinin.

"Toplumun en önde gelenleri..."

"Git," dedi Harris. "Defol, koca kerata."

Wilson sordu:

"Adımı nerden bildiniz?"

Harris, "Bir telgrafta gördüm," dedi. "Ben telgraf sansürüne bakarım. Ne biçim iş bu? Ne biçim yer burası?"

"Mr. Harris, talihinizde büyük bir değişiklik olduğunu uzaktan bakınca bile anladım. Benimle bir dakika tuvalete gelirsiniz..."

"Defol, Gunga Din.*"

Wilson sordu:

* Rudyard Kipling'in Britanya Hindistan'ında geçen 1890 tarihli şiiri. Bir İngiliz askerinin bakış açısından yazılmış olan şiir, yaralı bir askerin hayatını kurtarıırken ölen su taşıyıcısı Gunga Din adlı Hintliyle ilgilidir. (e.n.)

“Niçin tuvalete gelin diyor?”

“Hep orada fala bakar. Herhalde gizlice konuşulabilecek tek yer orası. Neden orada diye sormak aklımdan geçmedi hiç.”

“Uzun süredir burada mısınız?”

“On sekiz ay... Berbat geçen on sekiz ay.”

“Yakında yurda dönüyor musunuz?”

Harris, teneke damların üstünden limana baktı. “Gemiler hep ters yöne gidiyor,” dedi. “Ama hele yurda bir dönemim, beni hiç kimsecikler bir daha göremez burada.” Harris, sesini alçalttı; limon suyu bardağının üstünden zehir saçtı: “Nefret ediyorum buradan. Nefret ediyorum buradakilerden. Nefret ediyorum o pis zencilerden. Ama malum ya, artık pis zenci dememeliyiz onlara.”

“Bana hizmet eden, iyi bir adama benziyor.”

“Bize hizmet edenler, hep iyidirler. Gerçekten zencidirler onlar... Ama şunlara bakın, şunlara... Boynunda tüylü bir atkı olana bakın. Bunlar gerçek zenci bile değiller. Batı Hint Adalılar bunlar ve bu sahil boyunca dedikleri dedik. Dükânlarda çalışıyorlar, belediye meclisine giriyorlar, yargıç oluyorlar, avukat oluyorlar... Hey Tanrım! Tümüyle denetimimiz altında olan bölgede sorun yok. Gerçek bir zenciye karşı da değilim ben. Tanrı, kimimizi ak, kimimizi kara yarattı. Ama bunlar... Hey Tanrım! Hükümet korkuyor bunlardan. Polis korkuyor bunlardan,” dedi Harris. “Hele şu aşağıya bir bakın, Scobie’ye bir bakın.”

Bir akbaba kanat çırpıp, demir damın üstünde yer değiştirdi ve Wilson Scobie’ye baktı. Bir yabancıнын sözünü dinleyerek, ilgilenmeden bakmıştı. Bond Sokağı’nda tek başına yürüyen bu kır saçlı, tıknaz adamın ayrıca ilginç bir yanı da yokmuş gibi geldi ona. İnsanın hiçbir zaman unutamayacağı anlar vardır; böyle bir anı yaşadığını bilemezdi kuşkusuz. O anda küçük bir yaranın izi kazınmıştı belleğine. Belirli şeyler –örneğin öğle vakti cinin tadı, bir balkonun altındaki

çiçeklerin kokusu, oluklu demirin tangirtısı, buradan oraya konan çirkin bir kuş- birleşince, belleğindeki o yara hep sızlayacaktı.

Harris, “Zencileri öylesine sever ki Scobie, onlarla yatar,” dedi.

“Polis üniforması mı bu?”

“Evet, yüce güvenlik kuvvetlerimiz. Yitirilen bir şeyi bulamazlar asla... O şiiri bilirsiniz.”

“Ben şiir okumam,” dedi Wilson. Güneş ışığına boğulmuş sokakta Scobie’yi izledi gözleriyle. Scobie durdu, geniş kenarlı beyaz bir şapka giymiş kara bir adamla kısa bir süre konuştu. Yanlarından geçen bir kara polis, fiyakalı bir selam verdi Scobie’ye. Scobie yoluna devam etti.

“Gerçeği söylemek gerekirse, Suriyelilere de para karşılığı hizmet ediyordu muhtemelen.”

“Suriyelilere mi?”

Harris, “Tam bir Babil Kulesi’dir burası,” dedi. “Batı Hint Adalılar, Afrikalılar, gerçek Hintliler, Suriyeliler, İngilizler, Bayındırlık Bakanlığı’ndaki İskoçyalılar. İrlandalı papazlar, Fransız papazlar, Alsace’lı papazlar.”

“Suriyeliler ne yaparlar?”

“Para kazanırlar. Yukarıdaki bölgenin tüm mağazalarını ve buradaki mağazaların çoğunu onlar işletir. Elmas kaçakçılığı da yaparlar.”

“Herhalde çok yaygın bir iştir bu.”

“Almanlar yüksek fiyat veriyorlar.”

“Onun bir karısı yok mu burada?”

“Kimin? Ha, Scobie’nin. Olmaz olur mu? Var karısı. Benim de böyle bir karım olsaydı, belki ben de zencilerle yatarım. Yakında tanışsınız o kadınla. Kentin aydın kişisidir o. Sanattan hoşlanır, şiirden hoşlanır. Gemisi batan denizciler yararına bir sanat sergisi düzenledi. Bilirsiniz ne biçim şeyler olduğunu o sergide: Uçak teknikerlerinin sürgün konusunu işleyen şiirleri, gemilerde ateşçilik edenlerin suluboya resim-

leri, misyoner okullarında yapılan el işleri. Zavallı koca Scobie. Bir cin daha içer misiniz?”

“İçeceğim galiba,” dedi Wilson.

II

Scobie, James Sokağı'na sapınca, bakanlık binasının yanından geçti. Bu uzun balkonlu yapıyı, bir hastaneye benzetirdi öteden beri. On beş yıldır hastaların ardı ardına buraya gelişini seyretmişti. Kimi hastalar, on sekiz ay kaldıktan sonra, sapsarı ve sinir içinde, yurda geri gönderilirdi. Başkaları onların yerini alırdı: Sömürge bakanları, tarım bakanları, hazinedarlar ve bayındırlık hizmetlerinden sorumlu yöneticiler... Scobie, onlardan her birinin hastalığının seyrini izledi: Mantıkdışı bir öfkeye ilk kez kapılışları, fazla içmeleri, bir yıl boyunca yolsuzluklara göz yumduktan sonra ansızın belirli ilkeleri savunmaları... Siyahi küçük memurlar, hasta idare etmesini bilen doktorlar gibi, koridorlarda gidip gelirlerdi. Güler yüzlü ve saygılı davranırlar, horlanmanın her çeşidine katlanırlardı, çünkü hastanın her zaman kendini haklı bilmesi gerekirdi.

Köşeyi dönünce, onlara dost olmayan bu deniz kıyısına yerleşmek üzere gelenlerin ilk kez toplandıkları yaşlı pamuk ağacının önünde, adliye ve emniyet binası vardı. Gücsüz kişilerin tumturaklı gözlerle boşuna övünmeleri gibi bir şeydi bu koskocaman taş yapı. Bir kabağın içindeki kuru çekirdekler nasıl takırdarsa, insanlar da öyle takırdıyordu bu muazzam yapının koridorlarında. Böylesine görkemli bir yapının karşısında herkes kendini küçücük hissedirdi. Ama bu sahte yüceliğin kaybolması için tek bir odaya girmek yeterli olurdu. Scobie arkadaki dar ve karanlık geçitte, gözaltına alınanların bulunduğu odada, hücrelerde, insanların bayağılığının ve haksızlığının kokusunu alıyordu hep. Bir hayvanat bahçesinin, yerlere serpilmiş talaşın, dışkının, amonyağın ve

özgürlükten yoksun kalmanın kokusuydu bu. Gerçi bina her gün temizleniyordu ama, bu kokudan kurtulmanın yolu yoktu. Sigara kokusu gibi, polislerin ve tutukluların da giysilerine sinmişti bu koku.

Scobie büyük merdivenden çıktı, sağa döndü ve dışarıdaki gölgeli koridor boyunca yürüyüp odasına girdi. Bir masa, iki tahta iskemle, bir dolap, eski bir şapka gibi çiviye asılı paslı kelepçeler, bir de dosya çekmeceleri vardı odada. Bir yabancıya rahat olmayan, çıplak bir yer gibi görüneliyordu burası. Ama Scobie için bir yuvaydı bu oda. Başkaları, yavaş yavaş eşya biriktirerek bir yuva yaparlar kendilerine: Yeni bir resimle, sayısı gittikçe artan kitaplarla, dağılmasınlar diye kâğıtların üstüne konulan acayip biçimli bir taşla, unutulmuş bir tatil gezisi sırasında unutulmuş bir nedenden ötürü satın alınmış bir kül tablası gibi eşyalarla kurarlar yuvalarını. Scobie ise eşyadan arınarak yuvasını kurmaktaydı. On beş yıl önce, bu odaya ilk yerleştiği sırada, çok daha fazla eşyası vardı. Karısının bir fotoğrafı, yerlilerin çarşısından aldığı parlak renkli deri yastıklar, rahat bir koltuk, duvarda limanın renkli büyük bir haritası vardı. Haritayı kendinden genç memurlar ödünç almışlardı. Nasıl olsa, Scobie'nin artık işine yaramazdı o harita: Kufa Körfezi'nden Medley'ye kadar uzanan bölgeden sorumlu olduğu için, sömürgecinin tüm sahilini ezbere biliyordu. Yastıklarla koltuğa gelince, böylesine havasız bir kentte bu çeşitten rahat oturulacak yerlerin sıcaklığı büsbütün artırdığını çok geçmeden anlamıştı. Bedene bir şeyler değdikçe, bedeni bir şeyler sardıkça, insan daha da fazla terliyordu. Karısının fotoğrafını gereksiz yapan şey de, karısının varlığıydı: Karısı sahte savaşın ilk yılı buraya gelmişti. Şimdiyse buradan gidemiyordu. Denizaltıların yarattığı tehlike yüzünden, çiviye asılı kelepçelerin yerinden kıpırdayamaması gibi, karısı da yerinden kıpırdayamıyordu. Üstelik bu fotoğraf çok eskiden çekilmişti. Scobie, henüz kesin bir biçim almamış o yüzü, hiçbir şey bilmemekten kaynakla-

nan o dingin ve tatlı ifadeyi, fotoğrafçının isteği üzerine açılıp gülümseyen o dudakları anımsamak istemiyordu artık. Bir yüz, on beş yılda kesin biçimini alır; bir insanın yaşantısı, o insanın tatlılığını yok eder. Scobie ise kendi sorumluluğunun bilincindeydi öteden beri. Karısına yol gösteren oydu, karısının yaşantısını o seçmişti. Karısının yüzü, Scobie'nin bu yüze verdiği biçimi taşıyordu.

Scobie, üstü bomboş masasına oturur oturmaz, Mende kabilesinden çavuş kapıda "hazır ol" durumunda bitiverdi. "Buyurun, efendim."

"Bildireceğin bir şey var mı?"

"Müdür sizi görmek istiyor, efendim."

"Bir olay mı var?"

"İki siyahi çarşıda dövüştü, efendim."

"Kadın yüzünden mi!"

"Evet, efendim."

"Başka bir şey var mı?"

"Miss Wilberforce sizi görmek istiyor, efendim. Kilisede olduğunuzu, daha sonra gelmesini söyledim ama, yerinden kıpırdamadı. Yerinden kıpırdamayacağını bildirdi."

"Bu hangi Miss Wilberforce, Çavuş?"

"Bilmiyorum, efendim. Sharp Town'dan geliyor, efendim."

"Pekâlâ, müdürü gördükten sonra onu görürüm. Ama başka hiç kimseyi içeri alma, anladın mı?"

"Baş üstüne, efendim."

Koridordan geçip müdürün odasına giderken, Scobie'nin gözü, duvara bitişik bir bankta tek başına oturan kıza ilişti. Dikkatle bakmadı. Genç bir Afrikalının kara yüzünü, alacalı bulacalı pamuklu giysisini belli belirsiz görüp, kızını hemen unuttu. Müdüre ne diyeceğini düşündü. Tüm hafta boyunca bunu düşünmüştü zaten.

"Buyrun, oturun Scobie."

Müdür, elli üç yaşında yaşlı bir adamdı. Yaşlı bir adamdı; çünkü insanın yaşı, sömürgece gördüğü hizmet yıllarına